

מכון מניטו

שיחות מניטו על הפרשה

פרשת שמות

תרגום של שיעורים שנמסרו על ידי הרב בשנת תשנ"ד, 1994

הטקסט עוד לא עבר עריכה לשונית מקצועית, שתיעשה לקראת יציאת הספר לאור.
לתמלול השיעור במקור בשפה הצרפתית - [לחצו כאן](#), או חפשו ברשת: "מניטו פרשת השבוע".

תרגום מצרפתית: אברהם כליפא

תמלול לצרפתית: Textline26

תודה ללנה וראובן רוזנטול

כל הזכויות על התוכן שמורות למכון מניטו (ע"ר). ניתן להשתמש בתוכן בצורה חופשית לשימוש עצמי בלבד. אין אישור לפרסם את התוכן בכל אמצעי פרסום כלשהוא, לרבות הדפסה או במרשתת (אינטרנט) ללא היתר בכתב ממכון מניטו. לבקשות אישור לצרכי פרסום נא לפנות במייל ל: itaykolin@gmail.com

שיעור על פרשת שמות

שנת 1994

שיכול ידי יעקב

מניטו: שאלו אותי שאלה בשיעור הקודם, אבל השואל אינו נוכח. מי שאל אותי שאלה בסוף השיעור הקודם?

קהל: זה היה על שיכול הידיים בברכה של יעקב.

מניטו: לא, זו הייתה שאלה אחרת.

קהל: לזיכרוני השאלה הייתה מדוע בני ישראל לא יצאו מיד ממצרים?¹

מניטו: בדיוק.

נענה על שתי השאלות, נתחיל מן הראשונה כי השנייה מחברת אותנו לפרשת השבוע.

תמות של זהויות

עיכוב הלידה של האימהות

תָּמָה² חשובה מופיעה במהלך ההיסטוריה של משפחת האבות, אך גם ממשיכה במהלך ההיסטוריה של עם ישראל. התורה מתארת באופן די מפורט מספר תמות של זהות, בדרגות שונות של משפחת האבות; במיוחד העובדה שאימהות עם ישראל מתעכבות ללדת. אני יודע שרגילים לומר שהן היו "עקרות" במשך זמן רב, אך דבר זה אינו מדויק, שהרי בסופו של דבר הן כן יולדות, סימן שהן לא היו עקרות. אלא יש מניעה ללדת, עד שיהיה מובטח – על פי קריטריונים מיוחדים שקבעה התורה – שהנולד יתאים למה שמצפים שהוא יהיה, ולא יהיה רק בגדר של "דומה לו בלבד"³, שזה אסון. מפני שכאשר מופיע בהיסטוריה דמיון בלבד של תכניות מסוימות, מעתה הוא קיים, לפי שכל דבר שהקב"ה בורא או נותן לו להתקיים, בלתי הפיך. כאשר הדומה בלבד מופיע, זה באמת אסון, הוא קיים וצריך לקחת אותו בחשבון. זו תָּמָה חשובה מאוד, שהתורה מבארת כך: אם הקב"ה נותן לדבר מסוים להתקיים, הוא יודע מדוע, ולכן עלינו לקחתו בחשבון לא משנה מה יקרה.

¹ הערת המתרגם: ר' בהמשך השיעור ש-"מיד" הכוונה עם האסף יעקב אל עמיו.

² Thème, דהיינו סוגיה, נושא ורעיון כללי.

³ Approximation.

אז אנחנו חיים בעולם עמוס מפסולת של כישלונות העבר, אבל כיון שאותם דברים היו קיימים, אז הם קיימים. יש להוציא מזה מוסר השכל, אבל כל אחד מבין אותם ברמתו, לפי ניסיונו האישי ולפי הבעיות שעליו לפתור. אין להסיק מסקנות גורפות. אגב, אלו תמות שאין בהם כללים גורפים וכל מקרה לגופו. אך הכלל העולה מכאן חשוב מאוד: מה שקיים, קיים. במיוחד לאור תפיסת עולמה של התורה, של התנ"ך, שהעולם הזה הוא עולמו של בורא שיודע איך הוא מנהל את עולמו. לכן גם אם יש דברים שאנחנו לא מבינים – ויש הרבה דברים שלעולם לא נבין, לא מפני שאנחנו לא מסוגלים להבין, אלא מפני שלא צריך להבין, איני יודע אם מה שאני אומר מובן – מה שקיים קיים, וצריך לקחת אותו בחשבון. זה לא אומר שלא צריך להיאבק נגד הרע כאשר הרע קיים, אבל – וזו תמה קצת שונה – יש דברים הדומים בלבד לאמת, שמעמיסים על העולם של האמת. אפשר לדבר הרבה על תמה זו, אבל זה הנידון כאן.

כל זאת על מנת לדבר על איחור ההולדה במשפחת האבות. מדוע שרה כל כך מתעכבת ללדת? משום שהיא צריכה ללדת את יצחק. "יצחק" פירושו: הוא יצחק בעתיד. היא צריכה ללדת את בן האדם שיהיה שבע רצון ממצב העולם רק כאשר העולם יהיה ראוי שנהיה שבעי רצון ממנו – הוא יצחק בעתיד. הסכנה של דמיון בלבד, זה בן של אברהם שצוחק בהווה. מי שכבר למד את ההבדל שבין ישמעאל ליצחק יודע שהתורה אומרת על ישמעאל שהוא היה "מצחק" (בראשית כא, ט), צוחק בהווה. אתם רואים שבלשון התורה, הדמיון בלבד של יצחק, זה ישמעאל.

לא התכוונתי לבחור בנושא עכשווי, מפני שזה נושא עכשווי כבר ארבעת אלפים שנה... בעזרת ה' אנחנו יודעים שזה לא ימשך עוד הרבה זמן, אבל בינתיים אנחנו בפנים... אני פותח סוגריים על מנת לבאר במה מדובר. אתם רואים שצריך לקרוא את התורה בעברית דווקא. כאשר שרה מבקשת מאברהם לשלח את הגר וישמעאל – במונחים פוליטיים ישראליים עכשוויים זה מכונה "טרנספר".

[שלשום קראתי כתבה לפיה טרנספר של ערכים אסור, אבל של יהודים זה מותר.

קהל: מי אמר את זה?

מניטו: מי אמר את זה? ממשלת ישראל...]

כדי לחזור לעניין של אברהם ושרה, כאשר שרה מבקשת מאברהם לשלח, לגרש, את הגר ובנה ישמעאל, נימוקה היה מפני שהוא "מצחק": "וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמְצַרִּית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק" (שם). הוא היה צוחק בהווה. לכן שרה אומרת: "גֵּרְשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק" (שם, י). שימו לב לשתי המילים שבסוף שני הפסוקים הרצופים: "מצחק", "יצחק". אם נשווה בין "מצחק" – לצחוק בהווה, לבין "יצחק" – לצחוק בעתיד, אנחנו מבינים שיש כאן עניין הרבה יותר משמעותי מאשר העובדה שישמעאל היה לועג ליצחק. אתם זוכרים את המדרש: אחרי שיצחק נולד, אברהם עשה משתה "בְּיוֹם הַגְּמֵל אֶת יִצְחָק" (שם, ח). כלומר ביום שיצחק מסוגל לאכול בעצמו, עצמאי, הוא קיים בכוחות עצמו ולא תלוי בחלב אמו, אברהם עושה משתה גדול. זו הלידה האמתית אם אפשר לומר. לא, הייתי אומר שזו לידה שנייה. זו סוגיה שמופיעה בתלמוד: ההנקה היא ההשלמה החוץ-רחמית של החיים התוך-רחמיים, משום שיש איברים מאיברי העובר שעוד אינם מסוגלים לסבול האכלה שאינה חלב האם⁴. אתם יודעים שהחלב זה דם שנהפך לחלב⁵. זה אותו הנושא: היינו צריכים להיות עוברים

⁴ אולי ע"פ בבלי, יבמות יב, ב: "תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה ... מניקה שמא תגמול בנה וימות".

⁵ בבלי, נדה ט, א.

במשך שנים עשר חודשים – אני מציין כאן את דברי התלמוד – תשעה תוך-רחמיים, ועוד שלושה חוץ-רחמיים⁶. עם התפתחות ההיסטוריה, ההנקה החוץ-רחמית נמשכת יותר מאשר שלושה חודשים, אבל אלו המספרים – אני לא רוצה לומר סימבוליים, זו לו המילה המתאימה – המדויקים לפי התורה.

לכן ביום היגמל את יצחק, זו לידתו האמתית, ובו ביום אברהם עורך משתה גדול. ישמעאל כבר היה יותר מבן 13 – ואני מצטט לכם מדרש ידוע – במהלך המשתה הזה ישמעאל צחק על יצחק. המדרש הביא לנו מה היה תוכן הצחוק הזה, ישמעאל אמר: "הוא חושב שהוא יירש את אברהם, אבל אני הוא הבכור"⁷. ועוד לא גמרנו עם הדבר הזו... אגב המדרש אומר: "אני הבכור, ואטול שני חלקים"⁸. אתם יודעים שלפי התורה הבכור יורש פי שניים, לכן ישמעאל יורש שני חלקים: ערב הסעודית, ופלסטיין... עדיף לצחוק מאשר לבכות, כי עוד מעט נסבול מכל זה... כל זה כדי לציין לכם שאנחנו חיים את ההיסטוריה של האבות, ולכן אנחנו מכירים את הסוף: עם ישראל מנצח. כל השאלה היא באיזה מחיר? זה תלוי בזכותם, ובמידת אחריותם של היהודים. היהודים הם אומה בלתי אחראית. אני לא יודע אם אתם מבינים מה שאני רוצה לומר.

אני חוזר לנושא: יצחק מופיע בתורה כילד המובטח, שלידתו מתעכבת, משום שאם יולדים בחפזה דמיון בלבד, זה אסון. זה יהיה ישמעאל.

נולדתי בארצות המוסלמיות, לכן יש לי היכרות גדולה עם הזהות של ישמעאל, ואני יודע מניסיון שהאירופאים לא מבינים בזה כלום, שום דבר. יש ביניכם כאן אשכנזים וספרדים, אני יכול לומר שהן האשכנזים והן הספרדים בעלי תרבות אירופאית לא מבינים שום דבר בזהותו של ישמעאל. צריך להיולד ולחיות אצלם כדי לדעת מה זה. זה אופן שונה להיות אדם, שאין לו שום קשר לאירופאי, למערבי וכו', זה משהו אחר. כאמור, אני נולדתי בין הערבים, וזה עוד היה תחת שלטון צרפתי, זו אגב הסיבה שאני עוד בחיים, בזכות זה שהמשטרה הייתה משטרת צרפת... האלג'ירים זוכרים במה מדובר... אתם יודעים שיש אגרות על החתונה האידיאלית היהודית-ערבית. תקראו את הספר "יהודים וערבים", אחד מספריו הראשונים של אלברט ממי – שלא חשוד בגזענות כלפי הערבים – שם הוא תוקף את הקלישאה, הדמיון, של דו-קיום שאנן בין יהודים וערבים בצפון אפריקה. והוא עוד היה תוניסאי, אבל אם הוא היה מרוקאי,

⁶ ראה בבלי, נדה, כז, א: א"ר אבין בר רב אדא אמר רב מנחם איש כפר שערים ואמרי לה בית שערים מעשה ונשתחה ולד אחד אחר חבירו ג' חדשים והרי הם יושבים לפנינו בבית המדרש ומאן נינהו יהודה וחזקיה בני רבי חייא.

וראה עוד בבלי, יבמות, פ, ב: אלא הא דעבד רבא תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה.

⁷ להרחבה על הנושא, ראו ב'כי מציון' על פרשת ורא.

⁸ תוספתא מסכת סוטה (ליברמן) פרק ו הלכה ו: אמר רבי שמעון בן יוחאי ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש ודברי נראין מדבריו דרש רבי עקיבא ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק אין צחוק האמור כאן אלא עבודה זרה שני וישב העם לאכול ושתו ויקומו לצחק מלמד שהיתה אמנו שרה רואה את ישמעאל שהיה בונה במסין וצד חגבים ומעלה ומקטיר לעבדה זרה רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אין שחוק האמור כאן אלא גלוי עריות שנאמר בא אלי העבד העברי וגומר מלמד שהיתה אמנו שרה רואה את ישמעאל מכבש את הגנות ומענה את הנשים רבי ישמעאל אומר אין לשון צחוק אלא שפיות דמים שני ויאמר אבנר אל יואב יקומו נא הנערים ויצחקו לפנינו ויקומו ויעברו במספר ויחזיקו איש בראש רעהו וחרבו בצד רעהו ויפלו יחדיו מלמד שהיתה אמנו שרה רואה את ישמעאל נוטל קשת וחצים ומזרק כלפי יצחק שני כמתלהלה היורה זיקים וגומר כן איש רמה וגומר ואני אומר חס ושלום שיהיה בביתו של אותו צדיק שהוא כך אפשר למי שנאמי' עליו כי ידעתי למען אשר יצוה וגומר יהא בביתו עבודה זרה וגילוי עריות ושפיות דמים אלא אין צחוק האמור כאן אלא לענין ירושה שכשנולד אבינו יצחק לאברהם אבינו היו הכל שמחין ואומרים נולד בן לאברהם נולד בן לאברהם נוחל את העולם ונוטל שני חלקים והיה ישמעאל מצחק בדעתו ואומר אל תהו שוטים אל תהו שוטים אני בכור ואני נוטל שני חלקין.

מסקנתו הייתה פי מאה יותר גרועה... בתוניסיה, אפילו הערבים נחמדים מאוד, כשהם נחמדים... אבל הערבים המרוקאים, ה' ישמור, כשהם רעים...

אני לא יודע מדוע אני מספר לכם את כל זאת, כנראה שיש סיבה. אני רק רוצה לומר שצריך לדעת שיש אופנים שונים להיות אדם. אני גויסתי ב-"לגיון הזרים" – אני לא יודע אם פעם סיפרתי לכם זאת, אני לגיונר לשעבר, לא ידעתם את זה... זו תמיד בדיחה גדולה כשאני מספר את זה, מה, אני, לגיונר??... כפי שאתם יודעים, אני יהודי ממוצא אלג'ירי, ועם ממשל וישי, יהודי אלג'יריה איבדו את אזרחותם הצרפתית. כאשר האלג'יריים התגייסו למען שחרור צרפת, גויסנו ללגיון הזרים. לאחר מכן הועברנו ל-"גדודי המושבות", אני יודע אם אתם מכירים. לכן אחרי שהייתי לגיונר, הייתי בחיל הים, בחיל הקולוניאלי הצרפתי... בגדוד שלי היו סנגלים והודו-סינים⁹. אני יכול להבטיח לכם שהערבים זה דבר אחד, הכושים זה משהו אחר, והצהובים זה עוד משהו אחר. כל אלו אופנים להיות אדם שונים בתכלית. לסיכום, כמובן שאין לעשות הכללות, וברמה האישית היו לי חברים הן בקרב הערבים, הן בקרב הכושים, והן בקרב הצהובים. אגב אלו שאהבתי יותר, היו הסנגלים. יש להם רעננות נפלאה, הם הנוער של האנושות, הם נשארו צעירים. עם כל זאת, הייתה מילה אחת משותפת לשלושת סוגי המחלקות, והיא המילה "בלגן". היו להם שלושה אופנים שונים כדי לומר זאת, אבל זה אותה המילה: בלגן. כיון שהאירופאים היו מפקחים על הכל, היה קצת פחות בלגן...]

כל זה כדי לומר לכם שצריך להבין היטב שישנם אופנים שונים להיות אדם, ואי אפשר להשליך את צורת המחשבה של אופן אחד על אופן שני. זו הטעות הגדולה של הישראלים שבשלטון כיום. הם חושבים כאילו אנו נמצאים בעימות בין בלגים ללוקסמבורגיים... זה לא אומר שאם ספרדים היו בשלטון, המצב היה יותר טוב. המצב היה יותר גרוע, כי יש לספרדים אלפיים שנה של שעבוד אצל הערבים, וכשהם פוגשים את האדונים לשעבר, הם חוזרים להיות עבדים. ויש יותר גרוע מספרדי, זה אירופאי שחושב את עצמו לספרדי... האירופאים נאיביים: הם מכינים מלחמה גדולה בין האסלאם למערב, שהם הולכים להפסיד. ברגע האחרון הם יגברו, אבל הם יפסידו. אני יודע מדוע אני מדבר אתכם על כל זה. אלו ענייני השעה... אני לא יודע אם שמתם לב עד כמה המערב מחמש את הארצות האסלאמיות, שמתכוננות לצאת למלחמה נגדם. תראו מה הולך ביוגוסלביה.

נחזור לנושא: כל אלו תמות של זהות שבהיסטורית עם ישראל. שרה מתעכבת ללדת את יצחק, אחרת היא עלולה ללדת את ישמעאל. הרי יש לאברהם מיד בן מהגר, כך שהמניעה לא באה מצדו של אברהם אלא מצד הרחם. הרחם טרם מוכן ללדת את הילד המיוחל. המהירות, ההקדמה, חוסר הסבלנות, גורמת לזה שאברהם והגר מולידים את ישמעאל. אבל תזכרו שתי מילים: מְצַחֵק, יְצַחֵק.

אסביר זאת לפני שנעבור לדוגמאות אחרות, משום שחשוב להבין שלא מדובר באנקדוטה שבה יש ילד שצחק, ומגרשים אותו בגלל זה, וזה הופך להיות השורש של עימות בן יותר מארבעת אלפים שנה, שמביא לאן שהוא מביא. התוספתא¹⁰ מבארת מה הפירוש של לצחוק בהווה: להיות שבע רצון ממצב העולם כמות שהוא כעת. ואילו יצחק יוכל לצחוק רק בעתיד, כאשר העולם יהיה כזה שמותר יהיה לנו להיות שבעי רצון ממנו. אתם רואים את הפרספקטיבה שנפתחת כאן: ישמעאל הוא בנו של אברהם ולכן הוא יכול לצחוק, כי הוא יודע שיש בורא לעולם, יש אדון, יש משגיח. הצחוק אפשרי רק כאשר יודעים

⁹ שמה של ויאטנם באותם ימים.

¹⁰ ר' הערה 8.

שהקב"ה הוא זה שברא את העולם, ושלמרות מצבו העכשווי של העולם, יודעים שיש משמעות, כי הקב"ה ברא אותו, ולכן אפשר לצחוק. ישמעאל מסוגל לצחוק לפני הבורא, כי הוא הבן של אברהם שמכיר בזה שיש בורא. אבל הוא צוחק בהווה, כלומר הוא שבע רצון ממצב העולם כמות שהוא כעת, עם הטוב והרע שבו. ואילו יצחק איננו יכול לצחוק אלא בעתיד, כאשר העולם יהיה כזה שיהיה מותר לצחוק. זו גמרא מפורשת (ברכות לא, א). ומהו הפסוק שממנו לומדים זאת? "אָז יִמְלֵא שְׂחֹק פִּינוּ" (תהלים קכו, ב). כלומר יצחק צוחק, אבל בצחוק מאופק. הוא מונע את עצמו מלצחוק כל עוד מצב העולם הוא כמות שהוא, עם הטוב והרע שבו.

כל זה כדי לומר לכם תמות אלו מדברות על דברים חשובים מאוד שהתורה מספרת לנו, אלו תמות הנוגעים אל הזהות, ולא אנקדוטות כפי שניתן היה לחשוב. זה העימות שיש בין שני האופנים להיות בן של אברהם: שניהם מסוגלים לצחוק, אלא שאחד צוחק בהווה – זה הצחוק של רשע. צריך להיות רשע כדי להיות שבע רצון מן העולם כמות שהוא. אני עדיין מצטט לכם את הגמרא, אל תחשבו שאני חידשתי את זה. שום דבר לא ממני. אם אני אומר לכם דבר שלא למדתי מן המקורות, אני מודיע לכם שאני מחדש. זה קורה לי בדרך כלל פעם בשנה...

לכן ישנן תמות של זהות המיוחדות להיסטורית עם ישראל, ובמיוחד תמה זו: מניעת ההולדה עד שהנולד יהיה בדיוק זה שמייחלים לו. משום שהדמיון בלבד מסוכן, וברגע שהוא קיים, הוא מתרבה, וצריך לקחתו בחשבון, וזה בלתי הפיך. אתם תראו איך התורה מציינת זאת – לא ארחיב כי לומדים זאת רק בתורת הקבלה: שרה הייתה צריכה להגיע לגיל מסוים כדי ללדת את יצחק, תשעים שנה. מדוע תשעים? ואברהם היה אז בן מאה. מדוע מאה? ואחרי שרה, זה אותו דבר עם רבקה. אחרי רבקה, זה אותו דבר עם רחל. אחרי רחל, זה אותו דבר עם חנה, אמו של שמואל. זו תמה השייכת להיסטורית עם ישראל: צריך להמתין, לפעמים הרבה זמן, כדי שהילד המובטח ייולד.

[בסוגריים, יש כאן שאלה נוספת: מדוע הקב"ה מבטיח וזה מתעכב? הקב"ה לא יכול לעשות שמה שהוא מבטיח יתקיים מיד? אלא שיש תנאים חסרים מצד הבריאה. זה מובטח, אבל מחכים שכל התנאים יתקיימו.]

ואני חושב שהייתה לנו דוגמה לכך, דורנו דור מועדף שזכה להמחשה נפלאה של דבר זה: חכינו במשך אלפיים שנה לקיום ההבטחה, החזרה לירושלים, החזרה לציון.

[כשהייתי ילד בתלמוד תורה, כשהיינו מדברים על ארץ ישראל, לא משנה על איזו עיר – חיפה, טבריה – זה היה "ירושלים". לא היינו אומרים "ישראל", אלא "ירושלים".]

חכינו לחזרה לירושלים במשך אלפיים שנה, ופתאום זה קורה. כך במשך אלפיים שנה אברהם ושרה ציפו לילד המובטח. וכשהילד הגיע, כולם צחקו.

[אספר לכם אחד מזיכרונותיי: האם אתם זוכרים את הצחוק של נאצר בנאום הלאמת תעלת סואץ¹¹? זה היה בשיא הקיץ, הדלקתי את הרדיו, ושמעתי את הצחוק הזה של נאצר. אמרתי לעצמי: זה, זה הצחוק של ישמעאל. אתם מבינים על מה אני מדבר? שמעתם את הצחוק הזה? מי שגדל בארצות האסלאם יודע מה זה הצחוק של ישמעאל.]

¹¹ 26 ביולי 1956.

כדי לחזור לנושא, יש לנו כאן תמונות של זהויות.

[אפתח סוגריים בנוגע למה שלימדתי הבוקר לקבוצה אחרת במכון מאיר, וכבר דיברתי על זה כאן, שהוא עניין מאוד חשוב, בנוגע ליצחק. אתם יודעים שאנחנו במשא ומתן מול הוותיקן כדי אולי לחתום על הסכם ראשון, שנראה לאן הוא יוביל. זהו סיפור מאוד מורכב, המשא ומתן נמשך מספר שנים. עכשיו שזה נגמר, אני יכול לספר לכם שהייתי מעט מעורב בזה. הוותיקן היה בסופו של דבר מחויב להכיר במדינת ישראל, בצורה זו או אחרת. אני מוכרח לומר שזו לא טובת מדינת ישראל אלא טובת הוותיקן. אם הוא היה מכיר במדינת ישראל בעת הקמתה, היינו חוסכים שבע מלחמות שעשינו עם העולם כולו. הוותיקן נקלע בסופו של דבר למבוי סתום, ומחויב להכיר באופן זה או אחר במדינת ישראל. זה ייחתם ביום חמישי¹². אם יש לכם כבלים, ואתם יכולים לצפות בערוץ "פרנס - 2", אני מחר מתראיין שם, וזה ישודר ביום חמישי.

יש בעצם לוותיקן שלוש בעיות עם מדינת ישראל: בעיה עם ישראל – ההיסטוריה היהודית, עם הדת היהודית – היהדות, ועם מדינת ישראל. אלו שלוש בעיות שונות. כרגע הוא מחויב לפתור את הבעיה שלו עם מדינת ישראל כמדינה, משתי סיבות עיקריות: כל מדינות העולם מכירות במדינת ישראל אחת אחרי השנייה, ולא יתכן שהוא יהיה האחרון שיעשה זאת. לא יעלה על הדעת שהכנסייה הקתולית לא תכיר במדינת ישראל, כאשר מדינה כמו אזרבייג'ן עשתה זאת... הסיבה השנייה היא שיש להם אינטרסים במדינת ישראל. הם ישבו בארץ ישראל במשך מאות שנים, ויש להם אינטרסים נדל"ניים, ביניהם מגרש הרוסים, שאמנם שייך לכנסייה האורתודוקסית אבל זו גם כנסייה. לכן יש להם אינטרס להיות נוכחים במהלך המשא ומתן על ירושלים. למדינת ישראל כמדינה אין שום אינטרס בזה, משום שזה מזמין את שתי הבעיות הנוספות: צריך לדבר גם על היחסים בין דת לדת, וביחסים כלפי עם ישראל, כולל השאלות על אושוויץ, כי זה חלק מההיסטוריה של היהודים. אתם יודעים שהם רוצים לספח לעצמם את כל זה. זה מסובך מאוד. מכל מקום, הם נקלעו למבוי סתום, והם כעת מחויבים לחתום.]

אני חוזר לנושא הכללי: יש תמונות של זהות ייחודיים להיסטוריית עם ישראל, והבאתי לכם דוגמה אחת, התקמה של עיכוב ההולדה של הילד המובטח. והתיאולוגיה הנוצרית יצרה לכך חיקוי גשמי: הלידה מבתולה. הילד נולד למרות היעדר אפשרות ההולדה, הם יצרו דגם אלילי: הבתולה ילדה. תעזבו את זה, זה הסיפורים שלהם...

¹² ביום חמישי 30 בדצמבר 1993 נחתם בירושלים הסכם הכרה הדדית בין מדינת ישראל לבין ה"כס הקדוש".

המשמעות של שיכול ידי יעקב

אני חוזר לנושא: דוגמה נוספת של תְּמָה של זהות, זה שיכול הברכות.

אתייחס לאופן אחד לגשת לעניין: בתורת התולדות ישנה תְּמָה שחוזרת הרבה מאוד בהיסטוריית המשפחות של התנ"ך: הבכור והקטון¹³. יש אופן אחד להיות בן, שהוא להיות הבן הבכור. ויש אופן להיות בן, שהוא להיות הקטון. והירושה של הדור הקודם מופקדת בידי שתי זהויות אלו. והנה זה תואם במהלך ההיסטוריה לשתי מידות שאנו מוצאים בזהות עם ישראל, שהם מידות סותרות: הסבלנות וקוצר הרוח. הסבלנות, זה כאשר שמים דגש על ירושת העבר שצריך להצליח. קוצר הרוח, זה כאשר שמים דגש על הכישלון של ירושת העבר שיש להחליף. אני לא יודע אם אתם תופסים את זה: בהיסטוריה עם ישראל אנו רואים ששתי המידות הללו פועלות, על אף שהן סותרות. כלומר הזהות היהודית בעלת סבלנות אין סופית – חצינו את כל ההיסטוריה – יחד עם חוסר סבלנות יום-יומית – "מחר", "היום", "מתי יבוא? היום אם בקולו תשמעו". קוצר הרוח. אבל זה חוצה את כל הדורות, הסבלנות, הסבלנות, היא מידתו של הבכור, ואילו קוצר הרוח היא מידתו של הקטון. תמיד קיימת בקרב הצאצאים ריאקציה של הדור הבא או של סבלנות או של קוצר רוח. מכאן רואים ששני הכוחות פועלים בהיסטוריה. עכשיו, אם נותנים את ברכת הסבלנות למי שבאופן טבעי בעל סבלנות, וברכת קוצר הרוח למי שבאופן טבעי בעל קוצר רוח, הם נפרדים ולא ייפגשו לעולם. לכן יש צורך בשיכול הברכות: נותנים לבכור את ברכתו של הקטון, ולקטון את ברכתו של הבכור. זה לא יותר מורכב מזה. זו הסיבה שבכל מעבר דור, האב משכל את ידיו ונותן את הברכה של האחד לשני, ושל השני לאחד, כדי שתהיה אפשרות של איחוד בין שני הייעודים.

אמחיש לכם זאת: יצחק צריך להעביר לבניו שתי ברכות, ברכת החומריות וברכת הרוחניות. התורה מלמדת אותנו שלעשיו יש ייעוד חומרי, ולכן צריך שברכת החומריות תינתן ליעקב. יש ליעקב ייעוד רוחני, ולכן צריך שברכת הרוחניות תינתן לעשיו. כל זה כדי שתהיה האפשרות של איחוד ביניהם. אחרת הם נפרדים באופן בלתי הפיך. אלו שני ייעודים אנושיים כל כך שונים, שהם בלתי תואמים. צריך להבין היטב, שהאופי העל טבעי של היסטוריית עם ישראל, הוא הצפייה להולדת סוג של אדם שיש לו שני הייעודים ביחד. והנה מבחינה אנושית, זה בלתי אפשרי.

אני מרבה לומר זאת לבחורי ישיבות שבאים להתייעץ איתי.¹⁴ למשל: בחור ישיבה אמר לי: יש לי כישרון בציר, אבל הרב שלי אמר לי שאם אני לא לומד תלמוד עשרים וארבע שעות ביממה, לעולם לא אהיה יהודי טוב. אבל אני רוצה להיות צייר! מה אני עושה? אתם מבינים את הדרמה. אני קצת מקצין, אבל זה נכון עבור כל הייעודים. תשובת ההלכה ברורה מאוד: יש קודם כל לנסות עם לימוד התורה במשך חמש שנים (חולין כד, א). אם רואים שזה לא עובד ואין ברכה, מנסים עוד חמש שנים. אם גם זה לא עובד, הולכים לעשות עסקים, ומצליחים, כי בינתיים נהיינו חכמים... ונותנים מעשר לשיבות...

¹³ היליד האחרון. המונחים המקצועיים בצרפתית: primo géniture et ultimo géniture.

¹⁴ לאחר התייעצות עם הרב אורי שרקי ותלמידים נוספים, יש לציין שהדברים של מניטו נאמרו אל תלמיד מסוים בהקשר מסוים: בחור ישיבה, על רקע הוראת רבו. נאמן לדרכו בפסיקת הלכה, דברי מניטו במקרה זה נאמרו לאותו תלמיד שנמצא במסגרת מסוימת, ולא כהוראה מעשית לכלל. אין כאן כדי לשלול מקצועות אחרים, אלא סיטואציה מסוימת שבה השואל צריך לברר האם הוא מתאים למקצוע לימוד התורה ועליו להמשיך בו, ולא לשבור את דמות הרב של התלמיד (הערת המערכת).

התשובה שאני רגיל לתת ושקיבלתי מרבתי: תלמד תורה. אם אתה רואה שאתה יכול להיות גדול בתורה, תישאר בתורה כי אנחנו זקוקים לתורה. ויש כזה אחד במאה שנים...

גדול בתורה זה לא משגיח של האטליז, או של הבר"צ... צריך גם את זה אבל זה לא תורה, זה שולחן ערוך, זה משהו אחר... הרי אתם חושבים שחיכינו ארבעת אלפים שנה כדי לדעת איך לאכול כשר? כל גדולי התורה שמלמדים אותנו היום איך לאכול כשר, עושים מאתנו צחוק. ואיך עשינו במשך ארבעת אלפים שנה?! אני לא יודע אם אתם מבינים מה אני רוצה לומר... קוראים להם "גדול", "גאון", הם סך הכל משגיחים... וכיון שאין להם מה לעשות, הם ממציאים דינים. אני לא צוחק! הם משתעממים, ולכן הם ממציאים לנו חומרות. זה נקרא: קל, וחומר... אתם צוחקים? זה דרמטי! תשאלו את עצמכם שאלה פשוטה: לפני כן, איך היינו עושים? וכותבים ספרים על גבי ספרים, "טלאי על גבי טלאי". אתם יודעים איך מכנים חכם מזויף? "חמור נושא ספרים"¹⁵... זה חמור, כי הגענו לשלב הזה. וזה כמו עם הדומה בלבד, אחרי שהספרים כבר נכתבו, צריך להתחשב בהם, ואז לא מוצאים את ידנו ורגלינו. האם זה ברור מה שאני אומר? התורה היא תורה שבעל פה.

יש משפט בסוף ספר קהלת: "עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֶץ"¹⁶. הפשט הוא שזה לא חכמה לכתוב ספרים ללא סוף. אני לא יודע מי הראשון שאמר שאנחנו "עם הספר". אומר לכם, זה "אחד העם" שהמציא את זה. ואני זוכר את מה שאמר הרב צבי יהודה קוק על זה: אנחנו לא עם הספר, אנחנו לא עם של ספרנים, אנחנו העם של מי שאמר מה שכתוב בספר. זה משהו אחר לחלוטין! מה זה עם הספר... עם של ספרנים?! אלא הפכנו להיות עם של ספרנים. אני לא יודע אם אתם מכירים את היקף התופעה של הוצאה לאור, של חזרה, ביאורי מילים וכו'. אני מקווה שמה שאני אומר ברור? זו דרמה, כי אחרי שהספר כבר קיים, צריך להתחשב בו. אם הייתם יודעים מה כמות הספרים שצריך להשליך לגניזה... אין לכם מושג...

כשהקב"ה דיבר אל בני האדם כדי לתת להם תורה כתוב: "וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לְאמֹר". אתם חושבים שהקב"ה כתב ספר ונתן אותו למשה? הוא דיבר. וכשהוא שם לב שבני אדם עלולים לאבד את הזיכרון, אמר להם עכשיו תכתבו. יש פסוק בתורה שאומר שעכשיו שקיבלנו את התורה, תכתוב אותה כדי שלא ישכחו אותה¹⁷. אבל קודם כל התורה היא דיבור, לא ספר. זו בעיה חשובה מאוד, הפכו את הזהות של המסורת, בנו אוניברסיטאות, כותבים דוקטורטים על תזות, על ספר. וקוראים לזה "המסורת"... אני לא יודע אם אתם תופסים את החשיבות של מה שאני אומר כאן. כאילו שהקב"ה ברא בית-דפוס... הקב"ה ברא עולם... זה ברור, כן?

לכן כדי להיות תלמיד חכם אמיתי – ואני מאוד רציני, אתם יודעים שגם כשאני מתבדח, אני מתכוון ברצינות – צריך ללמוד עשרים וארבע שעות ביממה, אחרת אתה רק חובבן. ועל מנת להיות מתמטיקאי אמיתי, צריך עשרים וארבע שעות ביממה, אחרת אתה חובבן.

לכן כאשר בחור ישיבה בא להתייעץ איתי, אני אומר לו מה שאומרת ההלכה: תנסה עם לימוד התורה חמש שנים. אם אתה רואה שאתה לא מצליח להיות גדול, תנסה עוד חמש שנים בישיבה אחרת. אם אתה לא מצליח, תבחר את הייעוד החומרי שלך, ויחד עם זאת אתה מתנהג כיהודי טוב, ואתה לומד תורה שעתים ביום. אבל זה חובבנות. אתה מקיים כל מה שצריך, אבל זה חובבנות. תלמיד חכם אמיתי זה

¹⁵ זוהר חדש, תיקונים כרך ב דף סט עמוד ב.

¹⁶ קהלת יב, יב.

¹⁷ דברים לא, יט-כא.

עשרים וארבע שעות ביממה. מתמטיקאי אמיתי זה עשרים וארבע שעות ביממה. ואני מכיר הרבה מאוד אנשים טובים מאוד, שבזבזו את חייהם, משום שהם יכלו להיות מתמטיקאים גדולים, אבל הם הפכו להיות משגיחי כשרות, אחרי סטאז' בישיבה בבני ברק. אני לא יודע אם דבריי ברורים. כי אחרי שעברו את גיל עשרים וחמש, כבר אי אפשר להיות מתמטיקאי גדול. ואילו כדי להיות תלמודי גדול, צריך להגיע לגיל שבעים. ובינתיים, החברה גדושה בהרבה מאוד משגיחי כשרות. זו הסיבה שבגללה יש כל כך הרבה כשרויות. הם צריכים להתפרנס...]

טוב אני חוזר לנושא. מה אכלתי היום? פרה זועמת כשרה...

זו התמיה של שיכול הידיים: כל פעם שמתחילים היסטוריה מחדש, צריך לתת לבכור את ברכת הקטון ולקטון את ברכת הבכור. אחרת שני ייעודים אנושיים אלו נפרדים.

יש ביטוי בתנ"ך שחוזר הרבה ושאתם מכירים: "פִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ"¹⁸. כל עוד השמיים מעל הארץ, הם נפרדים. השמיים עולים והארץ יורדת. צריך שהשמיים יהיו מתחת לארץ כדי לשאת את הארץ. מעין משל, אבל זה יותר ממשל. אם מקבלים שהשמיים יהיו מעל הארץ, אנחנו אבודים. כי השמיים עולים מעלה מעלה, והארץ נופלת מטה מטה. צריך שהשמיים יהיו מתחת לארץ. וזה אכן כך, ברוך ה'. אתם מבינים את המשל? אתן לכם שתי דוגמאות. יש שיר של אברהם אבן עזרא – אצל הספרדים שרים אותו ביום כיפור – שלמדתי עם הרב צבי יהודה קוק: "אֶשְׁתַּחֲוֶה אֲפִים אֶרְצָה, פִּי אֵין לְמַטָּה מְמַנָּה". הפשט מאוד יפה: אם היה נמוך יותר מן הארץ, הייתי משתחוה נמוך ממנה. השירה של ימי הביניים מאוד יפה. מצד הפשט זה מובן, יש כאן השראה של אדיקות שירית. אבל על פי תורת הקבלה, יש משמעות אחרת: "אֶשְׁתַּחֲוֶה אֲפִים אֶרְצָה, פִּי אֵין לְמַטָּה מְמַנָּה". הרי יש לתמוה: אתה נמצא מול הקב"ה ואתה משתחוה לארץ? ! סוגדים לארץ? ! מה זאת אומרת להשתחוות לארץ כשאתה נמצא מול הקב"ה? לכן המשמעות היא: אני משתחוה פנים כלפי הארץ, כי "אין", האין, האינסוף, למטה ממנה. כלומר כאשר משתחוים על הארץ, בעצם משתחוים להקב"ה שנושא את העולם שהוא ברא. תפסתם את הרעיון?

זה קשור לנושא שלנו: כאשר יש שני ייעודים, שני כוחות, שתי נטיות, שהם שונים, צריך קודם כל לדעת שהם בלתי תואמים. האידיאל הוא להצליח לאחד ביניהם, אבל יש לדעת שזה על אנושי. "ישראל" נמצא מעבר ליעקב ועשיו. יעקב ועשיו בלתי תואמים: יעקב זה הייעוד הרוחני, עשיו זה הייעוד החומרי. כל עוד יעקב הוא יעקב בלבד, ועשיו הוא עשיו בלבד, אין מוצא. צריך שיופיע "ישראל", כלומר יעקב שהוא גם בעל ייעוד חומרי. ואז הוא נקרא "ישראל". נגענו בזה בשבוע שעבר [...]¹⁹. אתם זוכרים מתי יעקב קיבל את השם ישראל? כאשר הוא חזר מגלות לבן, מאולץ על ידי נשותיו. רחל ולאה הן אלו שחייבו אותו לצאת מגלות לבן, וכשהוא מגיע לארץ כנען, הוא מקבל את השם "ישראל". כאשר הוא יורד למצרים, הוא שוב נקרא "יעקב".

אנסה להמחיש לכם זאת ביחס למה שאנו חווים בעולם עכשווי. זה אופן אחד להסתכל על הדברים. אבל לפני כן, תזכרו את התמיה שהתורה מלמדת אותנו: יעקב זה הייעוד הרוחני בלבד, ישראל זה הייעוד הרוחני שמסוגל גם לייעוד החומרי, בתור צדיק. כי עשיו זה הייעוד החומרי בתור רשע. הבנתם את ההבדל שיש כאן. לומדים זאת בעיקר מנדרו של יעקב: כאשר יעקב בורח מארץ כנען אל בית לבן בגלל שנאת עשיו, הוא יוצא מבאר שבע – שם גרה משפחת יצחק – הולך צפונה עד ארם נהריים – אזור לבנון וסוריה

¹⁸ דברים יא, כא.

¹⁹ ההקלטה הראשונה נגמרה.

— ששם שכן הענף השני של משפחת אברהם, לבן בן בתואל בן נחור אחי אברהם. יעקב עוצר בבית אל, שם מתרחש חלום הסולם, וכאשר הוא מתעורר "וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נֶדֶר לְאֹמֶר ... וַנִּתֵּן לִי לְחֶם לְאֹכַל וּבְגָד לְלִבָּשׁ ... וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים"²⁰. זו לא תפילת אלילית, "אני עובד אותך בתנאי ש-", הלטינים היו אומרים: Do ut des, אני נותן לך על מנת שתיתן לי. אין זו התמקחות, אלא דבר אחר לגמרי, זה נדר. כלומר הוא נודר הנאה מן הברכה החומריות שרבקה הכריחה אותו לקבל, אותה ברכה שהייתה צריכה להינתן לעשיו. יעקב הוא סוג של אדם שלא סובל את הייעוד החומרי, אך רבקה הכריחה אותו לקבל את הברכה הזו משום שאם עשיו היה מקבל, זה היה אבוד.

ניתן לפרט יותר, אבל אני אומר את הדברים באופן סכמתי. יעקב לא סובל זאת. יש אפילו מדרש על הפסוק "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שְׁבַע וַיֵּלֶךְ תְּרַנָּה", לכאורה ידענו את כל הנתונים הללו מן הפסוקים הקודמים²¹, לכן אומר המדרש: אנחנו מארץ החרון, חרון אפו של עולם. זו תִּמְהָ חשובה מאוד, אולי נלמד זאת בהזדמנות אחרת. המקום שבו שהו הרועים ממשפחת אברהם, שנשארו ארמים. אתם יודעים שכשיעקב הגיע ללבן, הרועים שהו ליד הבאר, יעקב שואל אותם מניין הם, והם עונים "מחרן". והמדרש אומר: אנחנו מארץ חרון אפו של עולם. זו הִתְמָה של "החטא הקדמון" שיש אצל עובדי האלילים. יש בראשית העולם חרון אף שצריך לפייס. ויעקב אומר להם: "מֵאֵין אַתֶּם"²². אתם נוצרתם מתוך האין ולכן עליכם לזכות בקיום שלכם. אלו שתי תיאולוגיות שמתעמתות; התיאולוגיה של יעקב בתור רועה, וזו של רועי לבן בתור רועים. מכל מקום, המדרש אומר שיעקב יצא מבאר שבע בחרון אף, כי הוא שמע שהוא צריך להתחתן. הרי הייעוד שלו זה הספר! להקים משפחה? ! אני איש הספר! אתם יודעים שהייעוד הרוחני הוא רק זה, ואילו אחריות המשפחה ניתנת לאישה. שמתם לב לזה? ולא רק אישה אחת, מסכן, ארבע נשים! לכן חרה אפיו... זה "הריבוע של המעגל" המשפחתי... יעקב לא אוהב את הייעוד החומרי, לכן הוא אומר לקב"ה "וַנִּתֵּן לִי לְחֶם לְאֹכַל וּבְגָד לְלִבָּשׁ ... וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים"²³. זה כל מה שאני מבקש!

יש אפילו פרשן חסידי ששאל: מה הפירוש של "לְחֶם לְאֹכַל וּבְגָד לְלִבָּשׁ"? הרי לחם זה בשביל לאכול ובגד זה בשביל ללבוש! והוא עונה: יעקב אמר, אני לא רוצה לחם כדי למכור אותו ולקנות בגד, ואני לא רוצה בגד כדי למכור אותו ולקנות לחם. אני רוצה לחם כדי לאכול ובגד כדי ללבוש. כלומר אפילו במסחר הוא לא רצה לעסוק. אתם רואים מה זה יעקב, אפילו מסחר לא מתאים לו. כלומר זה בחור ישיבה אמתי, ורק זה בלבד. אבל זה עוד לא "ישראל", זה בחור הישיבה. זה הכישרון הרוחני, הנזירי, הסגפני. הייעוד הזה הוא ממד של החברות האנושיות, ובעם ישראל זה ממד של הזהות היהודית, אבל כאשר יש רק ממד זה, זה הכישלון של עם ישראל. כי אנו מייחלים לישראל ולא ליעקב. לכן זה לא מיקוח, אלא זו דחייה של הייעוד החומרי.

והנה מצאנו לכך אשרור בפסוק נפלא. כאשר יעקב חוזר מבית לבן ועומד לפגוש את עשיו, הוא שולח אליו משלחת שתאמר לו: "עַם לְבָן גְּרָתִי וְאַחַר עַד עָפְתָה. וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחִמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֶשְׁלָחָה לְהַגִּיד לְאָדְנִי לְמִצָּא חֵן בְּעֵינָיו"²⁴. את כל זה הקב"ה נתן לי. הפרשנים — ואצטט לכם כאן את רש"י — שואלים: במקום לשלוח משלחת שלום, הוא מעורר את רוגזו עוד יותר, שהרי הוא כאילו אומר לו "אתה

²⁰ בראשית כח, כ-כא.

²¹ שם כח ז: "וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְאֵל אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פְּדִנָה אֶרֶם".

²² שם כט, ד.

²³ שם, כח, כ-כא.

²⁴ בראשית לב, ה-ו.

רואה שהברכה שגנבתי לך, זה עבד, ועכשיו אני עשיר!" לכן מפרש רש"י: כל מה שאתה רואה, שור חמור עבד ושפחה, לא באו לי מברכת אביך, אלא הוא פרי עבודתי, לכן אל תשנא אותי. תבינו זאת: הברכה החומרית שעשיו היה צריך לקבל ושיעקב לקח על מנת שיהיה איחוד הייעודים והוא יהפוך להיות ישראל, כי ישראל זה יעקב ו"עשיו כשר". לא אמרתי שעשיו הוא כשר, אמרתי שישראל זה יעקב ועוד עשיו כשר. ואנחנו נמצא "עשיו כשר" אצל צאצאי יעקב, יוסף, שהמדרש מגדיר כ"שיטנו של עשיו"²⁵, משום שהוא ההוכחה שניתן גם להיות האיש של הייעוד החומרי וגם להיות צדיק. כאשר יש ליעקב שני הכוחות הללו, הוא הופך להיות ישראל.

ואנחנו חווים בעיה זו: במשך אלפיים שנה, הייעוד היהודי היה יעקב בלבד, והשארנו את הייעוד החומרי לגויים. אמנם גם אנחנו עסקנו בעניינים חומריים, אבל לא לעיני הגויים. העיירה הייתה גויה, הישיבה ובית הכנסת יהודי. זה יעקב אצל האומות. והנה לאחר אלפיים שנה, יעקב הופך להיות ישראל, כלומר האיש של הייעוד הרוחני לוקח בידיו את הייעוד החומרי והוא בונה קיבוצים, אוניברסיטאות, בתי חולים, ערים. ויעקב מתנגד לכל זה – בני הישיבות מתנגדים לחלוצים. הבנתם איך זה עובד?

קהל: [...]

מניטו: לא, כי אנחנו שוכחים שיש חלוצים שהם יעקב-ישראל. כל פעם שמדברים על עניין זה, שוכחים שבנוסף לחילונים ולחרדים, יש היהודים הנורמליים... אלו שהם גם וגם. שוכחים אותם! והם תמיד הקורבנות... אני נשאל על כך לעיתים קרובות, וזה מצוין ששאלתם את השאלה הזו. אל תשכחו זאת: "ישראל" זה מי שהוא גם וגם. ויש שני קצוות: אלו שהם רק זה או רק זה. אבל מדוע מדברים רק על הקצוות ואף פעם לא על היהודים הנורמליים?! יש כאן חוסר צדק, יותר מזה, חוסר הבנה מוחלט. ואני לא יודע אם שמתם לב ששני הקצוות הללו הינם האויבים של היהודים הנורמליים. שניהם מאוגדים נגד היהודים הנורמליים. שמתם לב לזה? הרי מה קרה בממשלה הנוכחית? החרדים והחילונים כרתו ברית לא טבעית נגד הציונים הדתיים²⁶. את כל זה אנחנו שוכחים. אבל רוב האומה, זה לא החילונים ולא החרדים, זה היהודים! לא אמרתי שהאחרים לא יהודים, אך הייתי אומר שהם ממוצא יהודי... זה עומק הבעיה.

הרבה פעמים אני אומר – ולצערי אני חושש שזה אכן מה שקורה, משום שדבר זה קרה פעמים רבות במהלך ההיסטוריה שלנו – שהענף החילוני עזב את עם ישראל, הלך לאיבוד. הלך לייסד את המרקסיזם, האקזיסטנציאליזם ועוד מה שתוצו, ושהענף הדתי בלבד עזב אותנו והלך לייסד את הנצרות, את האסלאם. וזה מה שמחכה לנו! אתם יודעים, ניתן לראות במיקרוקוסמוס בתוך החברה הישראלית כיצד נולדו אותם זרמים אנטי-יהודיים שיצאו מן היהדות, שהיו או חילוניים או דתיים. וצריך לאזור אומץ על מנת להביט על המציאות כמות שהיא: הסיפור הזה כבר מסופר לנו בתורה!

לעיתים קרובות, כשאני בחוץ לארץ, שואלים אותי שאלה נאיבית – כמובן שאין שאלה נאיבית: מה עדיף: להיות דתי באקס-לה-באן²⁷ או אתאיסט בשומר הצעיר? ואני רגיל לענות: אי אפשר להיות נורמלי...? אחרי הכל, זו שאלה שגויה, מדוע חייבים לבחור בין דָּבָר לחולירע? אלא שיש בכל זאת הבדל גדול: עדיף להיות בבית מאשר מחוץ לו. לכן הרבה פעמים אני אומר – ואני אומר לכם זאת בצורה ברורה

²⁵ בראשית רבה, ויצא, פרשה עג, ז.

²⁶ "ממשלת רבין השנייה", 1992-1995, שבה הורכבה הקואליציה ממפלגות העבודה, מר"צ ושי"ס.

²⁷ עיר בצרפת, מקום מושבה של "ישיבת חכמי צרפת" משנת 1945 ועד ימינו.

כדי שלא תהיינה אי הבנות: לעיתים קרובות אני מוזמן אצל השומר הצעיר, אז אני לא יכול לאכול שם, אבל אני מרגיש בבית. לעומת זאת אני לעיתים קרובות מוזמן אצל האורתודוקסים באנטוורפן, שם אני יכול לאכול, אבל אני לא מרגיש בבית. האם אתם מבינים את ההבדל? האם אי אפשר סוף סוף לבנות בית שבו ניתן גם לאכול וגם להרגיש בבית? ... אבל זה עם ישראל, יש קצוות ו-... עד כאן... זו הדרמה יעקב-ישראל. וצריך להבין היטב שרק יעקב יכול להיות ישראל, אבל זה רק כאשר יעקב הוא ישראל שהוא ישראל. והנה למה אנו מצפים בסיפור הזה? מצפים לישראל ולא ליעקב. האם הבנתם?

וזה מה שאנחנו אומרים, אבל צריך לקרוא את התורה כמו שהיא כתובה. זה "יעקב אבינו", אבל הוא "ישראל", זה הבדל של היקף, של שיעור קומה. והחברה הישראלית נמצאת בתוך הבעיה הזו: "יעקב" הופך להיות "ישראל", ולכן יש לפנינו כל הדמויות: יעקב שלא רוצה להיות ישראל, עשיו שהוא עשיו בלבד, עשיו שהוא חושב את עצמו ליעקב, כשמה שצריך באמת זה יעקב שהופך להיות ישראל.

מדוע בני ישראל לא יצאו ממצרים עם פטירת יעקב

עכשיו אפשר ללמוד את הפסוק הראשון של פרשת שמות. אנחנו בסוף השיעור, אבל זה לא נורא...

קהל: לא ענית לשאלה מדוע בני יעקב לא יצאו ממצרים עם פטירת יעקב?

מניטו: אתם יכולים להבין מעצמכם: כל עוד יש להם הזהות "יעקב", הם תפוסים... דיברתי על זה בפעם שעברה.

קהל: העובדה שאפשר לחכות בתור יעקב בגלות, עד שהקב"ה ייתן לנו סימן...

מניטו: כן, זהו זה. אלו סוגים של אליבי...

אומר לכם, בבדיחותה, אבל זה לא בדיחה: אני חונכתי לפי מסורת הספרדית. במסורת הספרדית, מי שהמתנדנד בזמן התפילה בבית הכנסת, זורקים אותו דרך החלון. רק לזקנים אדוקים מאוד, מיסטיים, התירו להתנדנד "באצילות"... וגם זה... וזאת משום שלפני הרבה זמן, הייתה טכניקה מיסטית של נדנודים בזמן התפילה, זה מדע שלם. אבל כאשר רואים את אותם הצעירים שמתנדנדים בהתפרצות, הפסיכולוגים יודעים במה מדובר... אין לזה שום קשר עם המיסטיקה. זו נדנוד מינית. טוב, כמובן אני מקצין... אבל לא כל כך. הגיל שלי מאפשר לי לספר מה שמתרחש אצל הנערים... ויש להיזהר מזה, זה מדע שלם. הגבול שבין המיסטיקה האמתית לבין המיניות, דק מאוד. אני זוכר שהיה לי מורה לצרפתית, בשם מר מוניו, שאמר לנו דבר מאוד יפה: כשכותבים שירים בגיל 17, זה בגלל שאנחנו בני 17. אם כותבים שירים בגיל 70, זה בגלל שאולי אנחנו משוררים. זה מאוד יפה. אותו דבר עם המיסטיקה: כשאתה מיסטיקן בגיל 17, זה בגלל שאתה בן 17. אם אתה מיסטיקן בגיל 70 זה בגלל שאתה אולי באמת מיסטיקן. צריך להיות רציני. כאן זה אותו הדבר.

דיברתי על הנדנודים כדי לענות לשאלתך בצורה מתבדחת. יש אנשים שאומרים "אני הולך", אבל הם נשארים במקום, לכן הם מתנדנדים. מרוב הליכה במקום, מתנדנדים... זה כל הסיפור.

אספר לכם סיפור – אנחנו מעט מתבדחים אבל אלו דברים דרמטיים: אלפיים שנה – אתם יודעים מה זה אלפיים שנה? – "לשנה הבאה", במשך אלפיים שנה! יש מדרש שאומר כך: בחלום של יעקב על סולם

המלאכים, הוא רואה מלאכים "עולים ויורדים". שואל המדרש: המלאכים צריכים לרדת ולעלות, לא להפך. אחד המדרשים אומר: יעקב רואה את השרים של הציוויליזציות הגדולות עולים ויורדים, השיא והנפילה. הוא רואה את השר של בבל שעולה ויורד, את השר של פרס שעולה ויורד. והוא רואה את השר של רומה – שרו של עשיו – שעולה ונשאר למעלה. אז יעקב מפחד, מדוע הוא לא יורד? הקב"ה אומר לו: תעלה אתה כדי להוריד אותו! לא, הוא צריך להתכונן... "אני מתכונן". ההזדמנות השלישית היא תמיד ההזדמנות הקריטית. זה תמיד הולך בשלשות. כאשר זו ההזדמנות האחרונה, אסור להיכשל. עם ישראל עבר את הציוויליזציות של ימי קדם מהר מאוד. הן נעלמו ואנחנו כאן. והנה הגלות הזו, שהתחילה לפני אלפיים שנה, נמשכה במשך אלפיים שנה! היינו צריכים אלפיים שנה כדי לאזור אומץ להתעמת עם רומה. ורק השבוע אנחנו חותמים... כדי לחזור לענייני דיומא...

קיים סוג של חרדה כלפי המחויבות, שעלול להסתתר מאחרי אליבי של "הייעוד". "אני מחכה כי המידה הטובה היא לחכות". אם אני לא מחכה יותר, אין לי יותר מידה טובה. התרגלתי במשך אלפיים שנה שהמידה הטובה היא להמתין, ואתה מבקש ממני שלא להמתין? אני בוגד באותה המתנה! זה מה שהתרחש. תדמינו אינרציה של אלפיים שנה – אינרציה זה עוד חלש צריך מילה יותר חזקה: "אני מחכה", "אני מאמין", "זה יבוא". הכל מושלך לעתיד דמיוני, שנה הבאה, שנה הבאה. פתאום, מגיע הזמן, אבל אנחנו ממשיכים: אני מחכה, אני מחכה... זה מה שקרה במצרים: הייתה הזדמנות לסיים את הגלות במועד שהיה צריך לסיים אותה, אבל התיישבנו. זה סוף הפרשה הקודמת, שבה בני ישראל מתיישבים במצרים. "בלאק-אאוט" של ההתגלות, ההתגלות שותקת, ומהפסוק האחרון של ספר בראשית – העברים מתיישבים במצרים – עד הפסוק שנקרא, שאומר שיצאו ממצרים. "בלאק אאוט", לא קורה שום דבר, אני מחכה.

הליקוי מאורות הזה, אנחנו הדור של סוף תקופה של אלפיים שנה שבה המידה הטובה הייתה להמתין. וזה העימות הגדול שיש לנו עם יהודי הגולה. יהודי הגולה מאשימים את הישראלים בבגידה כלפי המידה הטובה של "המתנה". האם זה ברור מה שאני אומר כאן? כמובן, אני מדבר בתור ישראלי... ויש עימות חמור מאוד: עבור הישראלי, יהודי הגולה נמצאים בפרהיסטוריה של המתנה, הם בתוך הישות "אב", שנמצא עוד בשלב ההבטחה שייולד לו בן. ואילו הישראלי זה הבן שכבר הגיע. וזה פסוק מפורש בירמיהו: "וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם"²⁸. הבנים. ומה עם האבות? זה לא סיפור של מצב משפחתי, הרי אצל הישראלים יש גם אבות, ואצל היהודים יש גם בנים, אלא מדובר בבחינה של זהות עם ישראל. הבחינה אב, זה ההבטחה והמידה הטובה של המתנה שההבטחה תתקיים, ולהאמין שהיא אכן תתקיים. אבל הזמן חולף מהר. אנחנו בשיא אור היום, ויש עוד אנשים שאומרים: "עוד מעט יעלה השחר!", אבל אנחנו בחצות היום! אני לא יודע אם אתם מבינים את הדרמה. ואני מכיר הרבה מאוד מיהודי הגולה שמשוכנעים בכנות שאנחנו בוגדים ב"ציפייה היהודית". הציפייה היהודית היא: זה יבוא. אבל במדינת ישראל זה כבר הגיע... אני לא יודע אם אתם תופסים את הדרמה. אז הנה "יעקב" בתור יעקב, מתיישב במצרים, ואילו "ישראל" זה יעקב שעולה ממצרים.

קהל: יהודה לא יכל לעשות כלום? הרי הוא היה בעל הייעוד של "ישראל"!

מניטו: לא. הייתי מזהה זאת כך: הרי במשך אלפיים שנה, היו עברים בקרב היהודים, אבל הם לא יכלו לעשות שום דבר. למשל רבי יהודה הלוי – שהיה מגדולי רבותינו – אמר בזמנו: הגיע הזמן, אנחנו

²⁸ ירמיהו לא, טז.

יוצאים מגלות ספרד וחוזרים לירושלים! גם הרמב"ן, אותו דבר. מי הלך בעקבותיהם? אותו דבר עם יהודה.

קהל: זהו, לא הולכו אחרי "יהודה".

מניטו: בדיוק! "יהודה" הלוי...

אספר לכם סיפור של אחד מרבתי, שהיה אביו של רב שעזמו למדתי, הרב אשלג האבא. אני למדתי עם בנו. שמעתם על הרב אשלג? בשנות ה-20, הוא היה רב בוורשה, והכריז לכולם: הגיע הזמן! צריך להתנתק! צריך לחזור! כל רבני וורשה רצו להכריז עליו חרם. הוא ברח, האחרים נשארו, ואני לא יודע כמה חודשים לקח לו להגיע לארץ ישראל, והוא היה מתפרנס כמשגיח בשיבה. הוא היה משנן משניות לילדים, למרות שהוא היה מקובל גדול. בוורשה רצו לשרוף אותו, כי הוא אמר הגיע הזמן, ואם אתם לא עוזבים... זה הרב אשלג. אך היו עוד הרבה כמוהו. ז'בוטינסקי בעצמו, דיבר על סכנת השואה, הסתובב מעיר לעיר בעיקר באמריקה, עם ספר תורה בזרועו, באומרו שצריך להציל את יהודי העולם. ואף אחד לא הקשיב לו, וגם אותו רצו לשרוף. זה אותו דבר. רבי יהודה הלוי, הרמב"ן, הגאון מווילנה. הגאון מווילנה אמר הגיע הזמן, אבל היהודים לא שמעו. זו אינרציה מסוג "יעקב".

קהל: אם כן מדוע הלכו אחרי שבתאי צבי?

מניטו: הוא היה משיח שקר. זו שאלה מאוד חשובה. אני פותח סוגריים: כל פעם שאחד אמר "זה אני, בואו אחרי", זה נכשל. בפעם ראשונה שעם ישראל הוא זה שאמר "אנחנו חוזרים", זה צלח. המשיחיות האמתית היחידה זו הציונות. משום שזה עם ישראל שאמר שהגיע הזמן, זה לא מיסטיקאי אחד שאמר "זה אני, בואו אחרי". כי כל פעם זה נכשל! האם זה ברור מה שאמרתי כאן? ולכן הגמרא מדברת על "ימות המשיח", והסימן של ימות המשיח זה כאשר היהודים חוזרים מכל העולם כולו. כל זה בסוף הפרק הראשון של מסכת ברכות, דף יב עמוד א²⁹. זה "ימות המשיח", על פי פסוק מהנביאים. כשיהודי העולם כולו חוזרים לאחר אלפיים שנה, מתווכחים! במשך אלפיים שנה הקב"ה היה ברוגז אתנו, פתאום הוא נותן אור ירוק, ואנחנו חוזרים מכל הארצות, אני לא יודע אם אתם קולטים זאת! והעולם כולו נגדנו! זהו הסימן שזה באמת הזמן. מי יזם את כל זה? אני יודע שזה מפחיד לשמוע זאת, אבל מי יזם זאת? הרצל... בור ועם הארץ בתורה. הוא לא ידע אלף-בית. כשהוא הגיע אל היהודים אמרו לו כמו שאמרו למשה במצרים: אתה מגמגם... אמר להם: אבל הגיע הזמן! אמרו לו: אבל אתה מגמגם. אני אומר זאת בצורה מתומצת. זו השאלה של יעקב שרוצה להיות יעקב בלבד, הוא מתיישב במצרים. ואנחנו במלכות.

אם אני צריך לדבר כל כך הרבה על דברים כל כך פשוטים, זה סימן שיש לנו אלפיים שנה של אינרציה להבין. אתם לא יודעים עד כמה האמירה "לשנה הבאה בירושלים" הייתה כנה, בדבקות מוחלטת, במשך אלפיים שנה. פתאום מגיע הזמן שבו אנחנו יכולים להיות בירושלים, אבל ממשיכים לומר "לשנה הבאה בירושלים". אז כמה מדובר? והדבקות נשאר אתה דבקות.

לפני הרבה שנים טסתי למונטריאול על מנת להעביר שם סמינר. אתם יודעים שיש שם בעיקר יהודים יוצאי מרוקו. הם הצרפתים של קוויבק... זו אגב קהילה מאוד נחמדה. בסוף הסמינר, הם ארגנו לנו "ערב מרוקאי", וגם הזמינו את השגריר המרוקאי. אתם יודעים, הכנסת האורחים של המרוקאים, זה נפלא. צריך

²⁹ בבלי, מסכת ברכות דף יב עמוד ב: תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם

לחיות כדי להבין. בסוף הערב, כולם קמו ושרו את התקווה עם כוונה שאתם לא מדמיינים, הם אף הכריחו אותי לעמוד דום, כי זה ההמנון הלאומי, ואחר כך שרו "לשנה הבאה בירושלים", בכוונה מאוד גדולה. שאלתי את עצמי: ריבוננו של עולם, מה קורה כאן? הרי "לשנה הבאה בירושלים" שלהם, זה רציני, אבל מה המשמעות אם אתה מסתובב סביב כדור הארץ? שלב ראשון: קזבלנקה - מונטריאול. שלב שני: אינדונזיה, ואחר כך נראה... אבל שני הדברים רציניים. הייעוד של ישראל זה "לשנה הבאה בירושלים", אבל איפה אומרים זאת? "יעקב" במונטריאול. ואי אפשר לומר שהם לא יהודים טובים: תפילין, כשרות, אתם לא יודעים מה יש במונטריאול, וגם בפריז, איפה שתצאו. החיים היהודיים האוטנטיים: יעקב בגטו. ובמקביל ישראל מתמודדת עם ההיסטוריה שלה. ועם הרבה כוונה הם אומרים "לשנה הבאה בירושלים". זה העניין, יעקב התיישב. אבל מדובר ב"ישראל" בירושלים!

תזכרו מה רש"י אומר בתחילת הפרשה הקודמת: "וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם"³⁰, סתומה מכל הסתומות – אני לא חוזר על כל הפרטים – הפרשה סתומה, ורש"י אומר שיעקב רצה לגלות את הקץ, ונסתמה לו הנבואה. בגלל ש"יעקב" לא רואה את הסוף של הגלות, רק "ישראל" מסוגל. הבנתם את ההבדל? יחד עם זאת, זה יעקב שהוא ישראל, אבל רק כאשר הוא ישראל. אכן, הישראלים ממוצא יהודי, אין לשכוח זאת, זו לא בדיחה. וכשהם שוכחים שהם ממוצא יהודי, הם הופכים להיות עשוי. אנחנו ממוצא יהודי. ואני יכול לומר לכם, נולדתי במשפחת רבנים, כך שאני חי בעיה זו: בני, בני, הופכים להיות עברים ממוצא יהודי. אני לא יודע אם זה ברור. זה לא בדיחות. אגב אתם כבר רואים זאת אצל הבנים והנכדים שלכם. כיון שזה הגיע אחרי אלפיים שנה, אנחנו המומים, חנוקים. מה קורה לנו? יציאת מצרים!

זו השאלה: יש חלק מעם ישראל שנשאר במצרים, זה יעקב, והחלק שעולה ממצרים, זה יעקב שחוזר להיות ישראל. זה העניין.

נלמד לפחות את הפסוק הראשון של פרשת שמות, ונראה איך כל מה שאמרנו כתוב. משם רציתי להתחיל, סוף סוף הגענו:

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ

הבנתם, זה פשוט. עצם העובדה שמכנים אותם "בני ישראל" שבאו למצרים עם "יעקב", אנחנו יודעים שתהיה יציאת מצרים, כי אלו "בני ישראל" שירדו עם יעקב למצרים. זה ברור עכשיו. אני מוסיף עוד כמה פסוקים:

רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לְוִי וַיהוּדָה. יִשָּׁשְׁכָר זְבוּלֹן וּבְנֵימֵן. דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר. וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְאֵי יִרְךָ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם.

הפרשנים מבארים כך: לפי הפסוק הראשון, בני ישראל שירדו למצרים עם יעקב, היו בנסיעה לכיוון מצרים, "מִצְרַיִם". יוסף בלבד היה מסוגל להיות במצרים ולהישאר "ישראל". ואתם רואים איך זה מתרחש בהיסטוריה: כאשר משפחת יעקב יוצאת לגלות, בני ישראל מתכנסים בתוך גטו, ויש יוסף אחד בארמון האליזה, דהיינו בארמון של פרעה... כלומר "היהודים" ברחוב פאוור³¹, וה-"ישראלית"³² ברובע ה-16. אתם מבינים את ההבדל... ויוסף בלבד מסוגל להיות ברובע ה-16 ולהישאר "יהודי". האמת, כל

³⁰ בראשית מז, כח.

³¹ הרחוב המרכזי של "רובע היהודים" בפריז.

³² כינוי לבני האומה הישראלית מאז נפוליאון. מניטו רומז שהמכנים את עצמם כך הינם היהודים המתבוללים.

עוד הוא "ישראלית" זה עוד בסדר... אתם רואים שההיסטוריה תמיד חוזרת על עצמה באותו אופן: יהדות צרפת, שהיינו חלק ממנה, ואני צריך לומר שאני לא מזלזל בכל זה, הרי אני מהרבנים הצרפתים הבודדים – אלג'יראי, אבל סוף סוף צרפתי – שמשרתים את יהדות צרפת גם לאחר העלייה לארץ. שמתם לב שאני טס מידי פעם. לכן אני לא סבור שזהות היהודי הצרפתי היא זהות שיש לוותר עליה, אבל צריך שהיא תהיה אוטנטית. זו קהילה שהתבוללה באופן תמידי, ללא הרף, ושכל פעם קמה לתחיה בזכות מהגרים. תראו מה שקרה לאחר מלחמת העולם השנייה: פליטי מרכז אירופה ופליטי צפון אפריקה ומצרים הם אלו שהקימו מחדש את יהדות צרפת. אבל אין "יהדות צרפת", אלא יש יהודים בצרפת. וכאשר הם הופכים להיות "ישראלית", זו הדרך הבטוחה להתבוללות... כמובן, יש שרידים בכל מקום, והכרתי צאצאים של משפחות יהודים צרפתים שהיו צרפתים עוד לפני ורקינגטוריקס³³. זו לא בדיחה, "המוהיקני האחרון"³⁴ קיים בכל מקום... אבל זו קהילה שההיסטוריה שלה הינה היסטוריה של התבוללות מתמדת. כעת מתרחשת תחיה מלאכותית של התרבות היהודית בצרפת, בזכות זה שמדינת ישראל קיימת. אבל זו קהילה שהולכת ומתבוללת.

פעם המשלתי זאת כך, ונסיים עם המדרש הזה: יש בגמרא תיאור של יום הדין, בו הקב"ה יכנס את כל הגויים משפחה משפחה. זה בתחילת מסכת עבודה זרה³⁵, שם יש מדרש שאומר שבאחרית הימים הקב"ה יכנס את כל העמים לעמוד לדין, לפי משפחות. בסופו של דבר, הם מגיעים בערבוביה – קוסמופוליטיזם בין-לאומי – הקב"ה אומר להם שזה לא עובד כך, וכדי לדון אותם עליהם להתייחס לפי משפחות. שתי משפחות בלבד מצליחות לעשות כן, רומה ופרס. מנקודת מבט של פענוח טיפולוגי-דתי, אלו הנצרות והאסלאם. מכאן – ואגב המהר"ל גם מתבסס על מדרש זה – אנו לומדים שהאסלאם זה פרס. היה צריך להגיע עד ימינו כדי לדעת שהפונדמנטליזם של האסלאם זה אכן איראן, יותר מערב הסעודית.

המדרש אומר שכל אומה תעמוד לדין – אחרי שהן יתייחסו לפי משפחות – והקב"ה שואל אותם: "ומה עם התורה?". כל משפחה תסנגר עבור ההיסטוריה שלה, והקב"ה עונה להם שכל מה שאתם אומרים שעשיתם, אני עשיתי! מסחר – אני עשיתי. מלחמות – אני עשיתי, "ה' איש מלחמה". כלומר העולם שבראתי מתפקד כי אני גורם לו לתפקד, לא אתם יצרתם את הציוויליזציות. אז האומות אומרות: התורה זה היה הרציני? לא ידענו. תן לנו את התורה כמו שנתת אותה לעם ישראל, ותראה שהכל יהיה בסדר. אתם עוקבים? כל זה נמצא בגמרא. והם אומרים: לא חייבתנו לקבל את התורה, כמו שחייבת את ישראל, שכפה עליהם הר כגיגית בהר סיני. תחייב אותנו ואתה תראה! הקב"ה עונה להם: אני לא מחייב אתכם, אבל אני נותן לכם מצווה אחת, מצוות סוכה. נראה אם אתם מסוגלים לקיימה. תקימו את "המועדון הים תיכוני" ונראה איך זה עובד... אגב זה כך במציאות... "המועדון הים תיכוני" זו התורה של האומות... וזה יהודי שהקים להם אותו... הם בונים סוכה, והקב"ה מקדיר את החמה עד שהם נאלצים לצאת מן הסוכה תוך טריקת דלת. אומר להם הקב"ה: אתם רואים שאתם לא מסוגלים לקיים אפילו מצוה אחת מסוג זה. הגמרא שואלת: זה לא הוגן, למה הקב"ה הקדיר את החמה עד שהיו חייבים לעזוב את הסוכה? התשובה נפלאה: לפי ההלכה מותר לצאת מן הסוכה אם חם מאוד, אבל לא טורקים את הדלת... זה ההבדל הגדול. כאשר יהודי מנוע מלקיים מצווה, הוא עצוב מכך. ואילו הגויים מחככים כפיהם ואומרים "אין לנו תורה,

³³ ראש שבט גאלי שהתפרסם כמנהיג המרד הגאלי נגד הרומאים בשנת 52 למניינם.

³⁴ ביטוי מושאל עבור "שריד אחרון של עדה".

³⁵ בבלי עבודה זרה ב,א – ג,ב, עיי"ש.

אנחנו רגועים... אתם רואים את ההבדל. המדרש מסתיים כאן, הגויים נפסלים, הם לא מסוגלים לקיים אפילו מצוות סוכה. אגב חג הסוכות זה החג שבו אנו מתפללים עבור הגויים, זה קשור, שבעים אומות.

ואני המצאתי המשך למדרש הזה: כאשר הקב"ה רצה לדון את האנושות, המלאכים אמרו לפניו אי אפשר לדון, משום שרק עם ישראל קיבל את התורה. הקב"ה עונה: אם כן נדון רק את עם ישראל. זה לא מדרש אנטי-יהודי, כן? ... כלומר כיון שרק עם ישראל קיבל את התורה, נדון רק את עם ישראל לפי התורה. והנה כל האומות קמות כאחד ואומרות: אנחנו רוצים להעיד שעשינו כל מה שהיה ביכולתנו כדי למנוע מן היהודים לקיים את התורה. ואז הקב"ה אומר לעם ישראל: בינינו, יצאתם בזול...

כלומר לפי המדרש הזה, אי אפשר לדון את האומות בגלל שהן לא קיבלו את תורה, ניתן לדון אותם רק לפי החוק. אז איך נדון את האומות? לפי היהודים שלהם. כלומר כאשר היהודים הגרמנים יגיעו ליום הדין, הקב"ה ישאל אותם: האם טוב עשיתי לברוא גרמניה? נראה מה הם יענו... לפי זה גורלה של צרפת בידינו... הקב"ה ישאל אותנו "מה דעתכם על צרפת?". אז, יקריאו שמות, ונשמע קול "יהדות צרפת"? והתשובה: "מתה למען צרפת...". זה מה שרצייתי לומר, זו יהדות שמתכוללת באופן מתמיד. אבל יש לנו אותה סכמה: בני יעקב זה ישראל, אבל בתוך גטו. הם לא מסוגלים לסבול את החיים בעולם החיצוני. יוסף בלבד מסוגל, אבל היה רק יוסף אחד שהיה צדיק. כל השאר... תראו מה שקרה עם הנצרות, שהיא משיחיות של אחד מבניו של יוסף, זה אותו כיוון.

טוב, למדנו לפחות פסוק אחד, נראה בשבוע הבא.